

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА

УДК 378.245:1-048.78 (0.041)

DOI <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2021.18.01>

ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЄКТУ ПРИСУДЖЕННЯ СТУПЕНЯ ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ

Аракелян Минас Рамзесович,
Заслужений юрист України,
доктор юридичних наук, професор,
перший проректор
(Національний університет "Одеська
юридична академія", м. Одеса, Україна)

Чанишева Галія Інсафівна,
доктор юридичних наук, професор,
декан соціально-правового факультету
(Національний університет "Одеська
юридична академія", м. Одеса, Україна)

У статті аналізуються структура і зміст проєкту Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, запропонованого Міністерством освіти і науки України для громадського обговорення.

Звертається увага на прогалини у проєкті Порядку, зокрема, щодо визначення переліку документів, які здобувач ступеня доктора філософії має подати до разової спеціалізованої вченої ради, в тому числі документу, що засвідчує завершення ним навчання на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти, положення про максимальний та/або мінімальний обсяг основного тексту дисертації (з урахуванням специфіки відповідної галузі знань та/або спеціальності), закріплення права здобувача за наявності поважних причин звернутися із заявою про проведення попередньої експертизи дисертації, надання висновку про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації та проведення захисту дисертації в раді протягом трьох років після відрахування з аспірантури, встановлення положення про обов'язкове попереднє обговорення дисертації в структурному підрозділі, в якому вона виконувалася (кафедрі, відділі тощо), без позитивного висновку якого щодо дисертації вона не може бути допущена до захисту, та ін.

Вносяться пропозиції про вдосконалення таких понять атестаційного процесу, як «голова разової ради», «дисертація», «опонент», «рецензент», «компетентність вченого за тематикою дослідження здобувача» та ін.

Висловлюються заперечення проти застосування у проєкті Порядку терміну «тематика дослідження», що фактично означає сукупність (коло) тем, у той час як дисертація виконується тільки за однією темою. У зв'язку з цим пропонується застосування замість терміну «тематика дослідження» терміну «напрям дослідження, за яким підготовлено дисертацію здобувача».

У статті сформульовано й інші пропозиції щодо вдосконалення норм проекту Порядку про вимоги до рівня наукової кваліфікації здобувача, підготовку дисертації до захисту, процедуру та результати захисту дисертації та ін.

Ключові слова: ступень доктора філософії, здобувач ступеня доктора філософії, дисертація, разова спеціалізована вчена рада, процедура захисту дисертації, результати захисту дисертації, скасування рішення разової ради.

REGARDING THE IMPROVEMENT OF THE DRAFT ORDER FOR AWARDING THE DEGREE OF DOCTOR OF PHILOSOPHY (PHD)

Arakelian Mynas Ramzesovych,
Honored Lawyer of Ukraine,
Doctor of Juridical Sciences, Professor,
First Vice Rector (National University
"Odesa Law Academy", Odesa, Ukraine)

Chanysheva Haliia Insafivna,
Doctor of Juridical Sciences,
Professor, Dean of the Faculty
of Social Law (National University
"Odesa Law Academy", Odesa, Ukraine)

The article analyzes the structure and content of the draft Order for awarding the degree of Doctor of Philosophy (PhD) and revoking the decision of the specialized academic council of higher education, scientific institution on awarding the degree of Doctor of Philosophy, proposed by the Ministry of Education and Science of Ukraine for public discussion.

Attention is drawn to the gaps in the draft Procedure, in particular, to determine the list of documents that a doctor of philosophy must submit to a one-time specialized academic council, including a document certifying the completion of their studies at the institution of third (educational and scientific) level of higher education, on the maximum and/or minimum volume of the main text of the dissertation (taking into account the specifics of the relevant field of knowledge and/or specialty), consolidation of the applicant's right to apply for a preliminary examination of the dissertation, providing an opinion on scientific novelty of the dissertation and defense of the dissertation in the council within three years after completion of postgraduate studies. establishing a provision on mandatory preliminary discussion of the dissertation in the structural unit in which it was performed (department, division etc.), without a positive conclusion of which the dissertation cannot be admitted to the defense, etc.

Proposals are made to improve such concepts of the attestation process as "chairman of the one-time council", "dissertation", "opponent", "reviewer", "competence of a scientist on the subject of the applicant's research" etc.

Objections are expressed against the use of the term "research topic" in the draft Procedure, which actually means a set (circle) of topics, while the dissertation is performed on only one topic. In this regard, it is proposed to use the term "research direction in which the applicant's dissertation was prepared" instead of the term "research topic".

The article also formulates other proposals for improving the norms of the draft Order on the requirements for the level of scientific qualification of the applicant, preparation of the dissertation for defense, procedure and results of the dissertation defense.

Key words: degree of doctor of philosophy, candidate for the degree of doctor of philosophy, dissertation, one-time specialized scientific council, procedure of dissertation defense, results of dissertation defense, cancellation of one-time council decision.

Постановка проблеми. Наукова і науково-технічна діяльність є важливою сферою сучасного інформаційного суспільства, від успішного функціонування і розвитку якої залежить нормальна життєдіяльність інших сфер суспільного життя. Проте протягом тривалого часу в сфері наукової і науково-технічної діяльності накопичилося чимало проблем, які потребують невідкладного вирішення. Так, останніми роками в Україні спостерігається негативна тенденція різкого скорочення чисельності осіб, які займаються науковою і науково-технічною діяльністю. Через низку об'єктивних факторів вітчизняні науковці масово покидають Україну і працевлаштовуються за рубежом. За даними Державної служби статистики України, як і у попередні роки, у 2018 р. продовжувалась тенденція скорочення загальної чисельності працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок. З 2010 р. загальна кількість виконавців досліджень і розробок скоротилася на 51,7%, дослідників – на 56,9% [1].

В умовах формування інформаційного суспільства, що супроводжується стрімким розвитком цифрових технологій, розвитку інтеграційних процесів, міжнародного науково-технічного співробітництва, вільного трансферу знань, мобільності науковців ґрунтовного дослідження потребують проблеми підготовки кваліфікованих наукових кадрів, а також атестації кадрів вищої кваліфікації, що завжди були в центрі уваги академічної спільноти і суспільства в цілому.

Метою статті є аналіз положень проекту Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (далі – проект Порядку) [2], а також внесення пропозицій і рекомендацій щодо вдосконалення його структури і змісту.

Виклад основного матеріалу дослідження. У чинному законодавстві України основні положення про атестацію здобувачів наукового ступеня доктора філософії закріплені в ст. 28-1 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 26 листопада 2015 року № 848-VIII [3]. Положення цього Закону конкретизуються на підзаконному рівні нормами Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року № 167 [4] Розробка Міністерством освіти і науки України проекту Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії зумовлене тим, що 30 червня 2021 року закінчується проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії згідно із зазначеним Порядком від 6 березня 2019 року № 167, і, відповідно, припиняється його дія. Отже, затвердження нового Порядку є об'єктивно необхідним для проведення атестації здобувачів ступеня доктора філософії.

Представлений на громадське обговорення проект Порядку в цілому заслуговує на позитивну оцінку. Він відрізняється від Порядку від 6 березня 2019 року низкою відмінностей, що пов'язані в основному із наданням закладам вищої освіти (науковим установам) прав самостійно визначати окремі питання щодо вимог до рівня наукової кваліфікації здобувача, підготовки дисертації до захисту, процедури захисту дисертації, порядку розгляду закладом питання про скасування рішення разової ради про присудження ступеня доктора філософії у зв'язку із порушенням встановленої законодавством процедури захисту дисертації та ін. Це відповідає, зокрема, принципу автономії закладу вищої освіти, закріпленому у ст. 1 Закону України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 року № 1556-VII [5]. Проектом Порядку в цілому спрощено процедуру захисту дисертації порівняно із чинним у цей час Порядком 2019 року.

Водночас запропонований проект Порядку потребує вдосконалення як понятійно-категоріального апарату, так і положень, що стосуються вимог до наукового рівня здобувачів, підготовки дисертації до захисту, процедури та результатів захисту дисертації та деяких інших. Необхідним також є усунення прогалин у тексті проекту щодо окремих положень, які мають суттєве значення для здійснення атестаційного процесу здобувачів.

На нашу думку, вдосконалення потребують окремі поняття, що застосовуються у проекті Порядку. Так, у пункті 2 у визначеннях понять «голова вченої ради», «опонент», «рецензент» нічого не зазначається про вчене звання (чим нівелюється саме звання), що також є свідченням компетенції вченого. Тому зазначені визначення видається необхідним доповнити після слів «доктора наук» словами «та вчене звання професора (доцента)» – для голови разової ради і словами «та, як правило, вчене звання професора (доцента)» для опонента і рецензента.

Крім того, у визначеннях понять «голова ради», «опонент», «рецензент» у пункті 2 проекту зазначається про науковий ступінь (для голови вказується «доктора наук») без зазначення за якою спеціальністю ними були захищені дисертації. Враховуючи це, у визначеннях названих понять необхідно додати, що зазначені особи мають науковий ступінь «за спеціальністю, за якою захищається дисертація».

Не досить вдалими, як видається, є визначення поняття дисертації в пункті 2. Зайвими видаються слова «спеціально підготовлена», «виконується здобувачем особисто» (це все є очевидним), не зазначається мета її виконання. У зв'язку з цим пропонується закріпити таке визначення поняття дисертації у пункті 2 проекту: «дисертація – кваліфікаційна наукова праця, що виконується з метою здобуття ступеня доктора філософії та містить нові наукові знання (наукові результати), отримані внаслідок проведеного оригінального дослідження».

У пункті 2 проекту застосовується термін «тематика дослідження», що визначається як частина предметної (дисциплінарної) сфери спеціальності (спеціальностей, галузей знань – для міждисциплінарних робіт), у рамках якої здійснюється інтелектуальна творча діяльність, спрямована на одержання і використання нових знань, та за якою публікуються наукові результати. Цей термін видається невдалими. У Словнику української мови термін «тематика» означає «сукупність, коло тем (у 1, 2 знач.)» [6, с. 66]. Дисертація ж виконується тільки за однією темою. У зв'язку з цим видається доцільним застосування замість терміну «тематика дослідження» терміну «напрямок дослідження, за яким підготовлено дисертацію здобувача».

У сьомому абзаці пункту 2 проекту йдеться про «компетентність вченого за тематикою дослідження здобувача» і зазначається тільки про наявність не менше трьох конкретних публікацій, «опублікованих протягом трьох останніх років до дня утворення разової ради, за тематикою дослідження здобувача». На нашу думку, по-перше, необхідно доповнити зазначений абзац положенням про те, що компетентність вченого за напрямом дослідження здобувача визначається науковим ступенем за спеціальністю, за якою захищається дисертація. По-друге, доцільно в цьому абзаці зазначити про «компетентність вченого за напрямом дослідження здобувача» і передбачити «не менше трьох **наукових публікацій (монографій, наукових статей)**, опублікованих протягом **п'яти останніх років** до дня утворення разової ради, за **напрямом дослідження здобувача**».

Ступінь доктора філософії завжди здобувається на основі відповідного освітнього ступеня, про що не згадується у проекті Порядку. У зв'язку з цим пункт 3 проекту видається необхідним доповнити після абзацу четвертого окремим абзацом такого змісту: «Ступінь доктора філософії здобувається на основі ступеня магістра (спеціаліста)».

Доцільним також є зазначення про можливість визначення особливостей рівня освіти для окремих спеціальностей.

Присудження ступеня доктора філософії є відповідно до абзацу п'ятого пункту 3 проекту визнанням академічною спільнотою рівня наукової кваліфікації особи». При цьому нічого не зазначається **про документ, який засвідчує присудження ступеня доктора філософії**, що є підтвердженням визнання академічною спільнотою рівня наукової кваліфікації особи. У зв'язку з цим пропонується доповнити пункт 3 проект після абзацу п'ятого окремим абзацом такого змісту: «Документом, який засвідчує присудження ступеня філософії та визнання академічною спільнотою рівня наукової кваліфікації особи є диплом доктора філософії державного зразка, який видається закладом вищої освіти (науковою установою)».

Пунктом 14 чинного Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року № 167, передбачається, що здобувач із поважних причин (за станом здоров'я, за сімейними обставинами) за власною заявою має право на проведення попередньої експертизи дисертації, надання висновку про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації та проведення захисту дисертації в раді протягом шести місяців після відрахування з аспірантури.

На нашу думку, таку норму необхідно включити і до проекту Порядку, що обговорюється, але зі збільшенням строку до трьох років, протягом якого здобувачеві необхідно надати можливість захистити дисертацію на здобуття ступеня доктор філософії, якщо з поважних причин він був позбавлений можливості здійснити це на час успішного виконання акредитованої освітньо-наукової програми. У зв'язку з цим пропонується пункт 3 проекту доповнити окремим абзацом п'ятим такого змісту: «Здобувач із поважних причин (за станом здоров'я, за сімейними обставинами) за власною заявою має право на проведення попередньої експертизи дисертації, надання висновку про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації та проведення захисту дисертації в раді протягом трьох років після відрахування з аспірантури».

У цей час чинним законодавством передбачені максимальний та/або мінімальний обсяг основного тексту дисертації. Натомість в абзаці першому пункту 6 проекту Порядку зазначається, що максимальний та/або мінімальний обсяг основного тексту дисертації, а також інші вимоги до дисертації з урахуванням специфіки відповідної галузі знань та/або спеціальності встановлюється закладом в освітньо-науковій програмі. На нашу думку, максимальний та/або мінімальний обсяг основного тексту дисертації необхідно передбачити у проекті Порядку, що обговорюється. Вимоги щодо обсягу основного тексту дисертації не повинні відрізнятися у закладах вищої освіти (наукових установах), якщо йдеться, наприклад, про гуманітарні науки. Водночас обсяг дисертацій з гуманітарних наук відрізняється, наприклад, від обсягу дисертацій з технічних наук. Тому в пункті 6 проекту Порядку видається необхідним передбачити максимальний та/або мінімальний обсяг основного тексту дисертації для різних галузей знань, які будуть відображені в освітньо-наукових програмах. В останніх, до речі, слід передбачити особливі вимоги до дисертації з урахуванням специфіки відповідної галузі знань та/або спеціальності, про можливість чого варто зазначити у пункті 6 проекту Порядку.

В абзаці другому пункту 6 проекту Порядку передбачається можливість подання дисертації до захисту у вигляді «не менше трьох статей одноосібного авторства або у співавторстві за умови зазначення першим автором здобувача, оприлюднених в іноземних періодичних наукових фахових виданнях, які віднесені до першого – третього кuartилів (Q1 – Q3) відповідно до класифікації SCImago Journal and Country

Rank або Journal Citation Reports (крім видань держави, визнаної Верховною Радою України державою-агресором або державою-окупантом), до яких додаються вступний та заключний розділи, що обґрунтовують цілісність змісту цих статей та новизну викладених наукових результатів». Як видається, потрібно конкретизувати зміст вступного та заключного розділів, оскільки положення «що обґрунтовують цілісність змісту цих статей» є не чітко визначеними та зрозумілими.

Не визначеним також є зміст норми, закріпленої в пункті 8 проекту Порядку, відповідно до якого «в освітньо-науковій програмі можуть встановлюватися додаткові вимоги щодо опублікування наукових результатів здобувача». Про які саме додаткові умови йдеться необхідно хоча б орієнтовно зазначити в дужках після слів «наукових результатів здобувача».

Важливим елементом етапу підготовки дисертації до захисту є визначення її готовності до захисту, про що йдеться у пункті 9 проекту Порядку. Зі змісту зазначеного пункту випливає, що вирішальне значення при цьому має висновок наукового керівника, оскільки висновок структурного підрозділу, що реалізовує відповідну освітньо-наукову програму, надається здобувачеві згідно з пунктом 9 «якщо науковий керівник (керівники) не надав висновку, надав негативний висновок, або якщо здобувач був переведений з іншого закладу для проходження атестації».

В абзаці першому пункту 10 проекту також йдеться про позитивний відгук «наукового керівника або структурного підрозділу».

На нашу думку, роль структурного підрозділу, в якому виконувалася дисертація та реалізовувалася відповідна освітньо-наукова програма, взагалі зведено нанівець. Визначення готовності дисертації до захисту дорівнюється розробниками проекту Порядку до визначення готовності до захисту магістерської роботи, навіть для яких у закладах вищої освіти рекомендується проводити попередній захист на відповідній кафедрі.

Враховуючи це, у пункті 9 проекту Порядку необхідно закріпити норму про обов'язкове попереднє обговорення дисертації в структурному підрозділі, в якому вона виконувалася (кафедрі, відділі тощо), без позитивного висновку якого вона не може бути допущена до захисту.

Доцільно також включити до проекту Порядку норми про проведення попередньої експертизи дисертації, закріплені у п. 14 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року № 167.

Практика проведення фахового семінару для апробації дисертації виправдала себе і тому його необхідно передбачити й у проекті Порядку, що обговорюється. У зв'язку з цим, на нашу думку, доцільно доповнити пункт 9 проекту, крім попереднього обговорення дисертації в структурному підрозділі, в якому вона виконувалася, нормами про проведення попередньої експертизи дисертації на фаховому семінарі для апробації дисертації, що організовує та проводить на базі цього структурного підрозділу керівник структурного підрозділу закладу вищої освіти (наукової установи) за участю рецензентів. Висновок, який готується за результатами фахового семінару, має містити, зокрема, дані про наукову новизну виконаної дисертації, її теоретичне та практичне значення, апробацію результатів дослідження.

Спеціальні вимоги в атестаційному процесі завжди передбачаються для суб'єктів цього процесу. В абзаці другому пункту 11 проекту Порядку передбачається, що рецензентом або опонентом призначається особа, якій присуджено науковій ступінь не раніше як за три роки до утворення разової ради.

Враховуючи те, що в попередньому абзаці зазначається, що кожен член разової ради має бути компетентним вченим за тематикою дослідження здобувача, то в разі

присудження наукового ступеня за три роки до утворення разової ради навряд чи можна вважати такою особою «компетентним вченим», а передбачений строк 3 роки, на нашу думку, потребує збільшення. У зв'язку з цим пропонується абзац другий пункту 11 проекту Порядку викласти в такій редакції: «Рецензентом або опонентом призначається особа, якій присуджено науковій ступінь не раніше як за **п'ять років** до утворення разової ради».

У цьому ж 11 пункті доцільно встановити та конкретизувати вимоги до відгуків офіційних опонентів і рецензій рецензентів, строки подання ними підготованих відгуків і рецензій до разової ради. Відповідні положення закріплені у пункті 18 проекту Порядку, проте їх, як видається, необхідно включити до пункту 11, оскільки зазначений пункт 18 розміщено серед пунктів, якими передбачено створення і зупинення роботи разової ради, що видається не вповні логічним.

В абзаці першому пункту 18 зазначається, що «рецензент подає разовій раді рецензію, а кожен опонент – відгук, у яких наводять власну оцінку наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача, зокрема новизни представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, їх наукової обґрунтованості, рівня виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності». Цей перелік вимог до рецензії та відгуку є неповним, оскільки відсутні вимоги до: зв'язку дисертації з науковими програмами, планами, темами, грантами; теоретичного та практичного значення дисертації; апробації результатів дослідження (до речі, не згадуються серед наукових публікацій тези доповідей на різних наукових заходах, що ставить під сумнів мотивацію участі здобувачів у такого роду заходах), емпіричну базу дослідження та ін. Тобто вимоги до змісту рецензій і відгуків мають бути чітко прописаними в проекті Порядку, а не обмежуватися загальною власною оцінкою наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача.

Не можна погодитися з відсутністю в абзаці першому пункту 11 норми про те, що один з опонентів повинен мати ступінь доктора наук. На нашу думку, така вимога тільки б підвищила якість проведення експертизи дисертації. У зв'язку з цим пропонується доповнити абзац перший пункту 11 проекту Порядку після слів «двох опонентів» словами «один із яких повинен мати науковий ступінь доктора наук».

Викликає заперечення відсутність у розділі «Підготовка дисертації до захисту» окремої статті про документи, які має подати здобувач до разової ради. Вичерпний перелік таких документів передбачений пунктом 16 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року № 167. Зрозуміло, що окремі з цих документів зберігаються в особовій справі у відділі аспірантури закладу вищої освіти (наукової установи). Проте виникає питання, зокрема, про академічну довідку про виконання відповідної освітньо-наукової програми, необхідність подання якої та деяких інших документів не передбачена проектом Порядку.

У розділі «Процедура та результати захисту дисертації» не передбачена заміна членів ради у разі неможливості їх взяти участь в її засіданні через поважні причини (наприклад, хвороба, службове відрадження і т. ін.). Абзацом другим пункту 21 проекту Порядку встановлюється, що «якщо про неможливість дотримання кворуму стало відомо після призначення дати захисту, разова рада у робочому порядку погоджує іншу дату проведення захисту, але не раніше двох тижнів від дня погодження».

Але в житті можуть бути й такі обставини, коли член ради тривалий час не має можливості взяти участь у роботі ради, наприклад, через тяжку хворобу, складну операцію на очах і т.ін., тому перенесення дати захисту дисертації, як це передбачено зазначеною

вище нормою один раз, не завжди є вирішенням проблеми, що виникла. Тому доцільно було б передбачити можливість заміни одного із членів ради, коли він тривалий час з поважних причин не має можливості взяти участі в проведенні захисту дисертації.

Як вже відзначалося, одним із питань, що регламентуються закладом вищої освіти (науковою установою) є суттєве розширення їх повноважень у сфері присудження наукового ступеня доктора філософії. Так, абзацом першим пункту 23 проєкту встановлюється, що процедура захисту дисертації встановлюється закладом. Ця норма, на нашу думку, потребує конкретизації. У цьому випадку доцільно звернутися до змісту п. 22 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року № 167, і передбачити в пункті 23 проєкту Порядку процедуру захисту дисертації як певну послідовність дій, яка не повинна відрізнятися в різних закладах вищої освіти і наукових установах.

Як видається, окремі норми розділу «Процедура та результати захисту дисертації» також потребують удосконалення. Так, абзацом другим пункту 23 передбачається, що під час атестації здобувача члени разової ради мають оцінити науковий рівень його дисертації та наукових публікацій (включаючи дотримання ним академічної доброчесності), та на їх підставі встановити рівень набуття здобувачем теоретичних знань, умінь, навичок та компетентностей, які відповідають стандарту третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти за відповідною спеціальністю (восьмому рівню Національної рамки кваліфікації – за відсутності відповідного стандарту).

На нашу думку, другу частину цього абзацу потрібно виключити, адже «рівень набуття здобувачем теоретичних знань умінь, навичок та компетентностей» члени разової ради не повинні встановлювати під час захисту дисертації. Набутий здобувачем рівень має підтверджуватися академічною довідкою про виконання відповідної освітньо-наукової програми, відповідним документом про завершення навчання в аспірантурі, про що вже зазначалося вище.

В абзаці четвертому пункту 23 проєкту йдеться про «надходження до закладу відгуків та/або зауважень щодо дисертації, яка представлена до захисту». Як видається, слова «та/або зауваження щодо дисертації» із абзацу четвертого потрібно виключити, залишавши вже усталену форму реагування – відгуки про дисертацію, що надаються закладами вищої освіти (науковими установами) та фахівцями з наукового напрямку, з якого захищається дисертація.

Значна увага в проєкті Порядку приділена регламентації процедури скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії. Так, абзацом першим пункту 32 передбачається, що «заклад, який утворив разову раду, має право скасувати рішення разової ради про присудження ступеня доктора філософії у зв'язку із порушенням встановлених цим Порядком вимог щодо процедури захисту дисертації до видачі здобувачеві диплома доктора філософії». Водночас, як уже зверталася на це увага, абзацом першим пункту 23 встановлено, що процедура захисту дисертації встановлюється закладом. У зв'язку з цим абзац перший пункту 32 доцільно було б доповнити словами «та цим закладом» після слів «встановлених цим Порядком».

Зауваження потрібно висловити й щодо змісту розділу «Фінансове та організаційне забезпечення атестації здобувачів». Пунктом 50 проєкту Порядку передбачено, що всі видатки, пов'язані з оплатою роботи членів разової ради, покладено на заклад, який утворив раду. В абзаці другому пункту 51 йдеться про відшкодування закладом, у якому утворена разова рада, витрат опонентам, «пов'язаних з їх участю в атестації (транспортні витрати, витрати на проживання)». З цим не можна погодитися, оскільки логічно ці витрати мають відшкодуватися за основним місцем роботи

опонента, якщо він мешкає в іншому місті, відповідно до Інструкції про службові відрядження в межах України та за кордон, затвердженої наказом Міністерства фінансів України від 13 березня 1998 року № 59 [7].

Першим реченням абзацу першого пункту 51 проекту Порядку передбачено, що робота голови разової ради та рецензентів оплачується у межах трудового договору, укладеного ними із закладом, що утворив разову раду. Зарахування 35 годин наукової роботи за виконання відповідних функцій під час захисту неможливо передбачити наперед при плануванні навантаження, складовою якого є й наукова робота, на наступний навчальний рік, якщо йдеться про науково-педагогічних працівників. Це не можна передбачити й у межах бюджетного фінансування. Тому з метою попередження спорів щодо оплати роботи голови разової ради і рецензентів як науково-педагогічних працівників необхідно передбачити в абзаці першому пункту 51 норму про оплати такої роботи за фактом її виконанням на умовах погодинної оплати, яка не включається до оплати за трудовим договором як складова ставки науково-педагогічного працівника.

Потрібно також додати у першому реченні абзацу першого пункту 51 проекту Порядку після слів «у межах трудового договору» у дужках слово «контракту», оскільки у випадках, передбачених чинними законами України, при прийнятті на роботу з особою, яка працевлаштовується, укладається не трудовий договір, а контракт.

Висновки. Представлений на громадське обговорення Міністерством освіти і науки України проект Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії потребує доопрацювання з урахуванням висловлених зауважень і пропозицій. Видається необхідним удосконалити зміст та структуру проекту Порядку щодо понятійно-категоріального апарату, положень, що стосуються вимог до наукового рівня здобувачів, підготовки дисертації до захисту, процедури та результатів захисту дисертації, скасування рішення разової ради, фінансового та організаційного забезпечення атестації здобувачів та деяких інших. Необхідним також є усунення прогалів у тексті проекту Порядку щодо окремих положень, які мають суттєве значення для здійсненні атестаційного процесу.

Що стосується вдосконалення структури проекту Положення, то, на нашу думку, зазначений проект необхідно доповнити окремим останнім розділом «Розгляд апеляцій», нормами якої врегулювати порядок подання та розгляду апеляцій на рішення ради про відмову у присудженні ступеня доктора філософії, рішення МОН про скасування рішення ради про присудження ступеня доктора філософії і т. ін. Це має важливе значення для захисту прав здобувача, в тому числі в судовому порядку, з наданням йому права за наявності обґрунтованих підстав на повторний розгляд дисертації та атестаційної справи.

Література:

1. Аналітична довідка «Стан науки і техніки, результати наукової і науково-технічної діяльності за 2018 рік. Київ, 2019. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/nauka/informatsiyno-analitychni/2019/07/12/kmu2018final.pdf>
2. МОН пропонує для громадського обговорення проект Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії. <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-dlya-gromadskogo-obgovorennya-proyekt-poryadku-prisudzhennya-stupenya-doktora-filosofiyi-ta-skasuvannya-rishennya-razovoyi-specializovanoyi-vchenoyi-radi-zakladu-vishoyi-osviti-naukovoyi->

3. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26 листопада 2015 року № 848-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 3. Ст. 26.
4. Порядок проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії: Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року № 167 (зі змінами, внесеними постановою Кабінету Міністрів України № 979 від 21.10.2020). *Офіційний вісник України*. 2019. № 22. Ст. 767.
5. Про вищу освіту: Закон України від 1 липня 2014 року №1556-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 37-38. Ст. 2004.
6. Словник української мови : [в 11 т.] / АН Української РСР, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні ; редкол.: І. К. Білодід (голова) [та ін.]. Київ : Наук. думка, 1970 - 1980. Т. 10 : Т-Ф / ред. тому: А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк, 1979. 658 с.
7. Інструкції про службові відрядження в межах України та за кордон: Затверджено наказом Міністерства фінансів України від 13 березня 1998 року № 59. *Офіційний вісник України*. 1998. № 13. Стор. 245.